

KS. WALDEMAR CHROSTOWSKI

INSTYTUT NAUK BIBLIJNYCH (INB) NA WYDZIALE TEOLOGICZNYM UKSW. HISTORIA I STAN OBECNY

U PRAPOCZĄTKÓW INB

Genezy studiów biblijnych na Wydziale Teologicznym UKSW należy upatrywać w utworzeniu Katedry Pisma Św. Starego Testamentu i Katedry Pisma Św. Nowego Testamentu, jako dwóch z sześciu katedr Wydziału Teologii Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego powołanego w 1816 r. dekretem cara Aleksandra I¹. Następny ważny etap stanowi odrodzenie w 1918 r. Wydziału Teologii na Uniwersytecie Warszawskim².

Organizacją studiów zajął się ks. Władysław Szczepański TJ (1877-1927), profesor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie i autor nowatorskiego przekładu kilku ksiąg Nowego Testamentu z języka greckiego na polski (1914-1917), a także oryginalnej próby harmonizacji czterech Ewangelii kanonicznych³.

Współpracownikiem w dziele tworzenia wydziału był ks. Wilhelm Michalski CM (1879-1943), specjalista z dziedziny filologii hebrajskiej

¹ Zob. S. Urbański, *50. rocznica Wydziału Teologicznego (1954-2004)*, w: Tenże (red.), *Wydział Teologiczny 1954-2004*, Warszawa 2004, s. 14-20; R. Bartnicki, *Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Miejsce ATK i UKSW w kościelnym szkolnictwie wyższym*, w: *Ksiądz Rektor Roman Bartnicki. Od Akademii Teologii Katolickiej do Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Romana Bartnickiego dedykowana z okazji 40-lecia pracy naukowej*, Warszawa 2012, s. 680-685.

² S. Urbański, *50. rocznica Wydziału Teologicznego*, dz. cyt., s. 23; R. Bartnicki, *Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, dz. cyt., s. 685-688.

³ *Bóg-Człowiek w opisie Ewangelistów*, Rzym 1914 oraz Kraków 1924, 1936 i 1950.

oraz historii i geografii biblijnej. Przez jedną kadencję pełnił również funkcję dziekana Wydziału Teologii UW, zaś w latach 1936-1937 był prezesem Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego.

Znaczącą rolę na odrodzonym Wydziale Teologii odegrał też inny bibliista, abp Antoni Szlagowski (1864-1956), autor współczesnego wydania Biblii w przekładzie ks. Jakuba Wujka i kilku podręczników, a także ceniony kaznodzieja i duszpasterz akademicki. W 1919 r. powierzono mu stanowisko profesora i funkcję pierwszego dziekana wydziału, który współtworzył. W 1927 r. został wybrany na rektora, po czym w 1928 r. otrzymał sakrę biskupią, a mianowany biskupem pomocniczym Archidiecezji Warszawskiej, pełnił w latach 1928-29 funkcję prorektora Uniwersytetu Warszawskiego.

Bilansując najkrócej dorobek pracowników Wydziału Teologii UW należy zaznaczyć, że w Polsce międzywojennej (1918-1939) pracowało 23 biblistów, którzy opublikowali w sumie 927 prac naukowych⁴. Istotną część tego dorobku stanowiły publikacje wykładowców warszawskiego Wydziału Teologii, a zarazem Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego⁵. Pierwszy przewod habilitacyjny na WT UW pomyślnie przeprowadził w 1925 r. bibliista, ks. J. Hozakowski (biblistyka historyczna NT), a rok później (1926) inny bibliista, ks. J. Bromski (języki semickie). Pierwszym Polakiem, który uzyskał na Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie tytuł doktora nauk biblijnych (1939) był ks. Eugeniusz Dąbrowski (1901-1970), kapłan archidiecezji warszawskiej.

II wojna światowa (1939-1945) spowodowała ogromne zniszczenia materialne i tak samo wielkie straty w zakresie potencjału intelektualnego. Mimo przeciwności i trudności przez pierwszą powojenną dekadę (1945-1954) biblistyka była uprawiana na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego, którego dziekanem był ks. Wincenty Kwiatkowski (1892-1972). W 1954 r. władze komunistyczne zlikwidowały wydziały teologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Warszawskim, tworząc w Warszawie Akademię Teologii Katolickiej, zaś dla chrześcijan innych wyznań – Chrześcijańską Akademię Teologiczną⁶.

⁴ Zob. W. Chrostowski, *Biblistyka katolicka w Polsce na progu XXI wieku*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, Prymasowska Seria Biblijna, Warszawa 2010 (wyd. 3), s. 1758.

⁵ Obszernie zob. w: K. Roman iuk i in. (red.), *300 lat Seminarium Duchownego św. Jana Chrzyciela w Warszawie 1682-1982*, Warszawa 1983.

⁶ Szerzej: M. Myrcha, *Zagadnienia prawne Akademii Teologii Katolickiej*, „*Po-lonia Sacra*” VII(1955) z. 1, s. 69-77; S. Urbański, *50. rocznica Wydziału Teologicz-*

SEKCJA BIBLIJNA ATK/UKSW

W działalności Wydziału Teologicznego ATK od początku istnienia i przez cały czas istnienia uczelni⁷ wielką rolę odgrywało rozwijanie i promowanie nauk biblijnych. Powołując w 1954 r. do życia Akademię Teologii Katolickiej na jej Wydziale Teologicznym utworzono cztery katedry, w których uprawiano nauki biblijne: Katedra Bibliistyki Starego Testamentu, Katedra Bibliistyki Nowego Testamentu, Katedra Filologii Biblijnej i Katedra Teologii Biblijnej⁸.

25 kwietnia 1967 r. cztery wymienione katedry weszły w skład nowoutworzonej Sekcji Biblijnej, która z czasem została przemianowana na Sekcję Bibliistyki⁹. Sekcja Biblijna, mająca własny regulamin, obejmowała początkowo 4 samodzielnych i 5 pomocniczych pracowników naukowych. Rozwijała się jednak systematycznie, przede wszystkim dzięki stałemu wzrostowi liczby studentów oraz zatrudnianiu kolejnych wykładowców, którzy zdobywali stopnie i tytuły naukowe, wnosili nowe impulsy i rozwijali nauki biblijne¹⁰. Środowisko biblistów ATK nawiązywało też pozytywne kontakty ze środowiskiem KUL-u i bibliistami z zagranicy¹¹. Podjęło również współpracę ze specjalistami od homiletyki i liturgiki, co wydatnie się przyczyniło do popularyzacji Biblii i wiedzy biblijnej oraz wpisało w dzieło „wiosny biblijnej”, która nastąpiła w kontekście II Soboru Watykańskiego (1962-1965).

Dalsza rozbudowa struktury dydaktycznej i rozwijania nauk biblijnych nastąpiła w 1982 r., kiedy to utworzono Katedrę Literatury Międzytestamentalnej. Dziesięć lat później, w 1992 r., powstały dwie nowe

nego (1954-2004), dz. cyt., s. 24-26; R. Bartnicki, *Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, dz. cyt., s. 689-700.

⁷ Jej najważniejsze etapy zob. S. Urbański, *50. rocznica Wydziału Teologicznego (1954-2004)*, dz. cyt., s. 26-34.

⁸ Zob. *Sekcja Bibliistyki*, w: J. Decyk, J. Sobkowiak (red.), *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, Warszawa 2002, s. 35.

⁹ Ta nazwa funkcjonowała do końca istnienia ATK oraz po utworzeniu UKSW; zob. S. Mędała, *Sekcja Bibliistyki*, w: *Wydział Teologiczny 1954-2004*, s. 35-40.

¹⁰ Zwięzły wykaz stanu personalnego i dorobku pracowników Sekcji Biblijnej/Bibliistyki do 30 VI 2001 r. zob. w: J. Decyk, J. Sobkowiak (red.), *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, dz. cyt., s. 35-174.

¹¹ Zob. zwięzłe S. Mędała, *Sekcja Bibliistyki*, dz. cyt., s. 39-40.

katedry: Katedra Introdukcji Biblijnej i Katedra Historii Biblijnej. Ten stan liczebny, czyli siedem katedr, utrzymał się i został zachowany w 1999 r., podczas przekształcenia Akademii Teologii Katolickiej w Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego¹². Sekcja Bibliistyki liczyła wówczas siedem wyżej wymienionych katedr oraz Zakład Nauk Biblijnych, utworzony w kontekście procesu przekształceń w celu gromadzenia biblijnych pomocy naukowych i dydaktycznych¹³.

W latach 1982-1997 kuratorem Sekcji Bibliistyki był ks. prof. Jan Łach (1927-2013), a w latach 1997-1999 ks. prof. Julian Warzecha (1944-2009). W 1999 r., wraz z utworzeniem UKSW, jej kuratorem został ks. prof. Stanisław Mędała CM, który pełnił tę funkcję do przejścia na emeryturę w 2005 r. W latach 2005-2013 kierowanie Sekcją Bibliistyki sprawował ks. prof. Waldemar Chrostowski.

KATEDRA BIBLISTYKI STAREGO TESTAMENTU (1954-1995)

KATEDRA EGZEGEZY STAREGO TESTAMENTU (1995-2013)

Pierwszym kierownikiem Katedry Bibliistyki Starego Testamentu był ks. Czesław Jakubiec (1909-1993)¹⁴, który pełnił tę funkcję w latach 1954-1982¹⁵.

W 1982 r. kierowanie katedrą objął ks. Henryk Muszyński (ur. 1933), który w 1986 r. został mianowany biskupem pomocniczym pelplińskim, sprawując tę funkcję do 1994 r¹⁶.

¹² Stan na dzień 31 grudnia 2003 r. zob. Cz. Rychlicki, *Struktury i kadra naukowo-dydaktyczna na Wydziałach Nauk Kościelnych w Polsce*, Płock 2004, s. 43-44. W zamieszczonym tam wykazie Sekcja Bibliistyki nosi nazwę „Sekcja teologii biblijnej” (!), zaś wyszczególnienie katedr odbywa się w takiej kolejności: Katedra Egzegezy Starego Testamentu, Katedra Egzegezy Nowego Testamentu, Katedra Introdukcji Biblijnej, Katedra Historii Biblijnej, Katedra Teologii Biblijnej, Katedra Literatury Międzytestamentalnej i Katedra Filologii Biblijnej. Na temat procesu przekształcania zob. R. Bartnicki, *Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, dz. cyt., s. 709-716.

¹³ S. Mędała, *Sekcja Bibliistyki*, dz. cyt., s. 35-36.

¹⁴ Szerzej: J. Mandziuk, *Jakubiec Czesław*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 8, Warszawa 1995, s. 228-229; H. Muszyński, *Ks. prof. dr hab. Czesław Jakubiec jako biblista*, STV 26 (1988) 1, s. 6-7.

¹⁵ Inne źródła podają, że ks. prof. Cz. Jakubiec objął kierowanie Katedrą Bibliistyki Starego Testamentu w 1958r.

¹⁶ Zob. A. Lewek, *Sakra biskupia dziekana Wydziału*, w: *Kronika Wydziału Teologicznego*, STV 24 (1986) 1, s. 299-302.

Jego następcą (1994-1996) został ks. Marian Gołębiwski (ur. 1937), zatrudniony od 1985 r. jako adiunkt. W tym okresie, 20 listopada 1995 r., dokonano się restrukturyzacja, w rezultacie której Katedra Bibliistyki Starego Testamentu została przemianowana na Katedrę Egzegezy Starego Testamentu.

Rok później, 1 listopada 1996 r., kierowanie nią objął, ks. Waldemar Chrostowski (ur. 1951), zatrudniony od 1987 r. jako adiunkt. W latach 1999-2002 był prorektorem UKSW do spraw nauczania i studenckich, zaś w latach 2003-2013 przewodniczącym Stowarzyszenia Bibliistów Polskich.

Pracownikami tej katedry byli również: o. Wiesław Józef Rosłon OFM (1955-1972 – z przerwami), ks. Michał Peter (1971-1972), ks. Stanisław Mędała CM (1980-1987), któremu następnie powierzono kierowanie utworzoną w 1982 r. Katedrą Literatury Międzytestamentalnej, ks. Julian Warzecha SAC (1984-1992), który w 1992 r. objął kierowanie nowoutworzoną Katedrą Historii Biblijnej, a także ks. Ryszard Rumianek (1991-1996 – na ½ etatu), ks. Antoni Ołów (1996-1999), przeniesiony następnie do Katedry Historii Biblijnej oraz ks. Piotr Briks (1997-2004) i Barbara Strzałkowska, zatrudniona w 2009 r. jako adiunkt¹⁷.

Wykłady zlecone w Katedrze Bibliistyki Starego Testamentu prowadzili: ks. Piotr Szeffler (1966-1967), Barbara Ruszczyk (1968-1970), ks. Stanisław Mędała CM (1970-1981), ks. Michał Peter (1971-1972) i ks. Stanisław Wypych (1997/1998).

Działalność naukowo-badawcza i dydaktyczna pracowników Katedry Bibliistyki/Egzegezy Starego Testamentu koncentrowała się na komentowaniu i objaśnianiu pierwszej części Biblii chrześcijańskiej. Chodzi zarówno o tzw. księgi protokanoniczne napisane bądź zachowane w języku hebrajskim i aramejskim, jak też napisane bądź zachowane w języku greckim tzw. księgi deuterokanoniczne. Przedmiotem wnikliwej analizy egzegetycznej były najczęściej księgi ze zbioru Tory i zbiory Proroków, zwłaszcza Księga Izajasza i Księga Ezechiela. Wykłady dotyczyły również Biblii Greckiej (Septuaginta) i piśmiennictwa targumicznego, a także wybranych zagadnień z dziedziny hermeneutyki biblijnej¹⁸.

¹⁷ Zob. *Katedra Egzegezy Starego Testamentu*, w: *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, s. 36-37.

¹⁸ S. Mędała, *Sekcja Bibliistyki*, dz. cyt., s. 36-37.

**KATEDRA BIBLISTYKI NOWEGO TESTAMENTU
(1954-1995)
KATEDRA EGZEGEZY NOWEGO TESTAMENTU
(1995-2013)**

Pierwszym kierownikiem Katedry Bibliistyki Nowego Testamentu, w latach 1954-1956, był ks. Seweryn Kowalski (1890-1956), autor cennego przekładu Nowego Testamentu z greckiego na polski i orędownik nowego przekładu całej Biblii z języków oryginalnych na język polski¹⁹. Po jego śmierci katedra przeżywała dotkliwe braki kadrowe, zaś jej działalność ograniczała się w gruncie rzeczy do sfery dydaktycznej.

Przełomowym momentem stało się zatrudnienie ks. Jana Stępnia (1910-1995), znakomitego biblisty i popularyzatora wiedzy biblijnej²⁰, który kierował katedrą w latach 1964-1983²¹. W latach 1966-1972 był również prorektorem, a następnie (1972-1981) rektorem ATK.

W latach 1983-1992 kierowanie tą katedrą sprawował ks. Janusz Frankowski (ur. 1928)²². Zatrudniony w 1965 r., w swej działalności naukowej wiele miejsca poświęcił Listowi do Hebrajczyków²³.

¹⁹ Szerzej: M. Wolniewicz, *Kowalski Seweryn Józef (1890-1956), biblista*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 6, Warszawa 1983, s. 78-181.

²⁰ Szczegółowy wykaz jego publikacji w: J. Mandziuk, *Jan Stępień*, w: *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 9, Warszawa 2006, s. 619-623; zob. też S. Mędała, *Publikacje ks. Jana Stępnia z zakresu biblistyki*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 48(1995) 2, s. 146-148.

²¹ Tak podaje S. Mędała, *Sekcja Bibliistyki*, dz. cyt., s. 37. Jednak w innych źródłach jako początek kierowania przez ks. J. Stępnia Katedrą Bibliistyki Nowego Testamentu podaje się rok 1960.

²² Swoją pracę w ATK ks. prof. Janusz Frankowski tak przedstawił: „Od powrotu z Rzymu w 1965 r. czułem się zawsze związany z Akademią Teologii Katolickiej, ale właściwie nigdy nie mieszcim się w ściśle określonych ramach: raz byłem na etacie, kiedy indziej, i to dość długo (od roku 1969 do habilitacji w r. 1982), „pisałem się” tylko na wykłady zleczone, a w ostatnich latach przed emeryturą pracowałem na pół etatu”. W. Chrostowski, *Ks. prof. dr hab. Janusz Frankowski*, w: Tenże (red.), *Pieśniami dla mnie Twoje przykazania. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Janusza Frankowskiego w 50. rocznicę święceń kapłańskich i 75. urodzin*, Warszawa 2003, s. 21.

²³ Jest on także pomysłodawcą i redaktorem wydawanej przez ATK/UKSW 10-tomowej serii komentarzy zatytułowanych *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*. W 1999 r. opublikował dzieło stanowiące bodaj największy jego wkład w biblistykę polską, czyli jubileuszowe wydanie *Biblii w przekładzie Jakuba Wujka z 1599 r.*

W 1992 r. funkcję kierownika katedry otrzymał, zatrudniony w ATK od 1976 r., ks. Roman Bartnicki (ur. 1942)²⁴. Pełnił również funkcję prodziekana (1987-1990) i dziekana Wydziału Teologicznego (1990-1995), a następnie (1995-1996) prorektora i w latach 1996-1999 rektora ATK, pełniąc ją również po utworzeniu UKSW (1999-2005). W latach 2005-2008 pełnił ponownie funkcję dziekana Wydziału Teologicznego.

W tej katedrze pracowali również: ks. Leonard Ostrowski, najpierw (1955-1957) jako asystent, a następnie (1957-1966) jako adiunkt, ks. Edmund Jastak (1955-1957) i ks. Marian Wolniewicz (1969-1984), ks. Kazimierz Romaniuk (1976-1983) oraz Michał Wojciechowski (1987-1996), pierwszy polski świecki biblista katolicki, autor interlinearnego przekładu Nowego Testamentu na język polski²⁵. W latach 1991-1996 jako adiunkt miał zatrudnienie ks. Ryszard Rumianek, zaś w latach 1993-2002 ks. Grzegorz Rafiński. W 2002 r. rozpoczął w niej pracę ks. Bartosz Adamczewski, który po urlopie naukowym (2005-2008) powrócił na stanowisko adiunkta. W latach 2005-2011 stanowisko adiunkta pełnił również ks. Janusz Kręciło MS, który w 2011 r. objął funkcję kierownika Katedry Historii Biblijnej.

Wykłady zlecone prowadzili: ks. Michał Czajkowski 1968-1970), ks. Jan Kanty Pytel (1969-1970) i ks. Piotr Kasiłowski TJ (1998-1999).

W działalności naukowo-dydaktycznej pracowników Katedry Bibliistyki/Egzegezy Nowego Testamentu znalazły wyraz wieloaspektowe badania i praca dydaktyczna: od zajmowania się *Corpus Paulinum* do badań obejmujących wszystkie zbiory pism nowotestamentowych, czyli Ewangelie synoptyczne, pisma Janowe i Listy katolickie. Pracownicy tej katedry wykazali dużą kreatywność w aplikowaniu do badań nad Nowym Testamentem najnowszych podejść i metod badawczych, zwłaszcza właściwych dla podejścia synchronicznego.

KATEDRA FILOLOGII BIBLIJNEJ

Pierwszym kierownikiem Katedry Filologii Biblijnej był ks. Paweł Nowicki (1888-1980), wybitny polski filolog biblijny i autor podręczni-

²⁴ Weześniej, w 1981 r., ks. R. Bartnicki został mianowany adiunktem w Katedrze Homiletyki, natomiast w 1987 r. powołany na kierownika Katedry Historii Kaznodziejstwa i Homiletyki.

²⁵ Zob. *Katedra Egzegezy Nowego Testamentu*, w: *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, dz. cyt., s. 41-42.

ków do siedmiu języków biblijnych i związanych z Biblią oraz specjalistycznych monografii i przekładów Księgi Ezdrasza i Księgi Nehemiasza w Biblii Tysiąclecia. Funkcję kierownika pełnił do przejścia w 1967 r. na emeryturę, prowadząc jeszcze do 1973 r. wykłady zlecone.

Po czteroletnim wakacie, jego następcą został w 1971 r. o. Wiesław Rosłon OFMConv (1929-1993), pierwszy magister teologii w ATK, zatrudniony na uczelni w 1960 r., autor podręczników do nauki języka hebrajskiego i greckiego oraz komentarzy filologicznych do wybranych tekstów biblijnych, sprawując powierzoną mu funkcję do swojej przedwczesnej śmierci w 1993 r.

Po kolejnym okresie wakatu (1993-1996) pełniącym obowiązki kierownika tej katedry został ks. Marian Gołębiwski (1996-1998).

Po nim, w latach 1998-2001, funkcję kierownika pełnił ks. Ryszard Rumianek, po czym przejął on kierowanie Katedrą Historii Biblijnej.

W latach 2001-2005 obowiązki kierownika, lecz bez formalnej nominacji do tej funkcji, pełnił ks. Julian Warzecha SAC.

Od 2005 r. funkcję kierownika Katedry Filologii Biblijnej pełni ks. Krzysztof Bardski, który w 1997 r. rozpoczął pracę w ATK na stanowisku adiunkta²⁶.

W Katedrze Filologii Biblijnej pracowali również: ks. Zenon Ziółkowski (1959-1960), ks. Tadeusz Penar (1964-1965), ks. Jan Dawidziuk (1965-1969), ks. Stanisław Kur (1977-1982) oraz Roman Marcinkowski, lektor języka hebrajskiego i aramejskiego (1993-2000), zarazem wykładowca w Instytucie Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego²⁷. W 2000 r. została zatrudniona Anna Kuśmirek, która znajduje uznanie w środowisku naukowym jako filolog hebrajski²⁸, zaś w 2008 r. na stanowisku został zatrudniony ks. dr Krzysztof Siwek.

Działalność pracowników Katedry Filologii Biblijnej skupiała się głównie na nauczaniu języków biblijnych (hebrajski, aramejski, grecki) i starożytnych języków używanych na Bliskim Wschodzie i w najwcze-

²⁶ Jest on m. in. autorem podręcznika do nauczania greki biblijnej oraz prowadzi badania naukowe zarówno z zakresu bibliistyki, jak i patrologii.

²⁷ Zob. *Katedra Filologii Biblijnej*, w: *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, dz. cyt., s. 55-57

²⁸ Największym osiągnięciem A. Kuśmirek w tej dziedzinie jest redakcja interlinearnego przekładu Biblii Hebrajskiej na polski, który ukazał się w ramach „Prymasowskiej Serii Biblijnej”, wydawanej przez Oficynę Wydawniczą „Vocatio”. Jest ona również tłumaczką ksiąg proroków Zachariasza i Malachiasza w Biblii Paulistów.

śniejszych przekładach Pisma Świętego (ugarycki, syryjski, koptyjski). Kilku wykładowców jest autorami wysoko ocenianych podręczników językowych używanych w uczelniach wyższych oraz wyższych seminariach duchownych, a także wybitnych prac o profilu filologicznym.

KATEDRA TEOLOGII BIBLIJNEJ

Pierwszym kierownikiem Katedry Teologii Biblijnej po jej utworzeniu w 1954 r. był ks. Aleksy Klawek (1890-1969), który po kilku miesiącach złożył rezygnację.

W 1955 r. kierownictwo przejął ks. Stanisław Grzybek (1915-1998), specjalista w zakresie języków biblijnych i archeologii biblijnej²⁹. Gdy w 1958 r. również ks. S. Grzybek złożył rezygnację z wykładów w ATK i przeniósł się do Krakowa, katedra pozostawała przez siedem lat nieobsadzona. W 1965 r. jej kierownictwo ponownie objął ks. S. Grzybek, pełniąc tę funkcję do przejścia w 1982 r. na emeryturę. Będąc dziekanem Wydziału Teologicznego i kierownikiem Katedry Teologii Biblijnej, zorganizował w 1970 r. w ATK międzynarodowy Kongres Biblijny, w którym uczestniczyli wybitni bibliści z Polski i zagranicy.

W 1982 r. kierownikiem został ks. Jan Łach (1927-2013), zatrudniony w ATK od 1969 r., organizator i kierownik szeroko znanych zaocznych studiów biblijno-pastoralnych³⁰. Kierował tą katedrą do 2000 r., kiedy to przeszedł na emeryturę. Dwukrotnie pełnił funkcję dziekana Wydziału Teologicznego (1981-1984 oraz 1987-1990), a w latach 1990-1995 rektora ATK.

Po przejściu ks. J. Łacha na emeryturę katedra przez trzy lata (2000--2003) nie miała kierownika. W 2003 r. został nim ks. Franciszek Mickiewicz SAC, zatrudniony od 1995 r. jako asystent i od 1997 r. jako adiunkt.

W Katedrze Teologii Biblijnej pracowali również: ks. Andrzej Suski (1972-1986), ks. Jan Załęski (1986-1995) i Michał Wojciechowski (1996-1999), przeniesiony z Katedry Egzegezy Nowego Testamentu³¹.

²⁹ Jest on także autorem przekładu Ksiąg Tobiasza, Judyty i Estery oraz obszernego komentarza do tych ksiąg w serii „Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu” i w Biblii Tysiąclecia, a także przekładu Księgi Hioba w Biblii Poznańskiej.

³⁰ Przełożył Pierwszą i Drugą Księgę Samuela w Biblii Tysiąclecia i opracował komentarz do obu tych ksiąg wydany przez KUL. Przedmiotem jego zainteresowania była również tematyka mesjańska w Biblii.

³¹ Zob. *Katedra Teologii Biblijnej*, w: *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, dz. cyt., s. 49.

W latach 2000-2008 na stanowisku adiunkta był zatrudniony ks. Mirosław Kiedzik, zaś od 2010 r. jest zatrudniony ks. Dariusz Sztuk SDB.

Pracownicy Katedry Teologii Biblijnej zajmowali się szeroka gamą zagadnień biblijnych. Podejmując tematy staro- i nowotestamentowe, uwypuklali teologiczną jedność całej Biblii oraz centralne znaczenie wątków i motywów mesjańskich. Przedmiotem szczególnych zainteresowań była zwłaszcza teologia Ewangelii synoptycznych, a w nich narracji o męce śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa, a także biblijna teologia apostołstwa.

KATEDRA LITERATURY MIĘDZYTESTAMENTALNEJ

Pierwszym kierownikiem Katedry Literatury Międzytestamentalnej, utworzonej w 1982 r., był ks. Stanisław Mędała CM, „ale bez wyraźnego oznaczenia, że został on mianowany na kierownika tej katedry”³². Formalne powierzenie mu tej funkcji dokonało się w 1987 r.³³ i sprawował ją do 2005 r., czyli do przejścia na emeryturę³⁴.

Po 5-letnim wakacie (2005-2010) kierowanie tą katedrą przejął w 2010 r. ks. Marek Parchem, zatrudniony w ATK od 2005 r. na stanowisku adiunkta.

W Katedrze Literatury Międzytestamentalnej pracował również Michał Wojciechowski (199-2001), przeniesiony z Katedry Teologii Biblijnej³⁵, natomiast w 2011 r. na stanowisku adiunkta został zatrudniony ks. dr Mirosław Jasiński.

Główne kierunki badań i pracy dydaktycznej Katedry Literatury Międzytestamentalnej to: recepcja Starego Testamentu w różnych nurtach myśli żydowskiej w okresie międzytestamentowym, zróżnicowanie ju-

³² *Katedra Literatury Międzytestamentalnej*, w: Tamże, s. 54.

³³ Tak podaje S. Mędała, zob. tegoż, *Sekcja Bibliistyki*, s. 38, podczas gdy inne źródła utrzymują, że ks. S. Mędała kierował Katedrą Literatury Międzytestamentalnej od momentu jej utworzenia (1982) lub w następnym roku.

³⁴ W swoich badaniach naukowych ks. S. Mędała podejmował problem ortodoksji w judaizmie i wczesnym chrześcijaństwie, zajmował się też literaturą międzytestamentalną, zwłaszcza qumrańską, wysuwając w tej dziedzinie oryginalne hipotezy, podejmował również kwestie hermeneutyczne i metodologiczne związane z interpretacją Pisma Świętego. Jest prekursorem w polskiej bibliistyce w zakresie stosowania metody analizy semiotycznej i zastosowanie do analizy tekstów biblijnych zjawiska intertekstualności. Dużą część jego naukowych publikacji dotyczy Ewangelii według św. Jana.

³⁵ *Katedra Literatury Międzytestamentalnej*, w: *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, dz. cyt., s. 55.

daizmu w dobie rodzącego się chrześcijaństwa, podłoże historyczno-religijne pism Nowego Testamentu, apokryfy Starego i Nowego Testamentu, piśmiennictwo qumrańskie i jego wpływ na Nowy Testament oraz rodzące się chrześcijaństwo, a także zastosowanie metody analizy intertekstualnej do badań nad Nowym Testamentem³⁶.

KATEDRA HISTORII BIBLIJNEJ

Pierwszym kierownikiem Katedry Historii Biblijnej, istniejącej od 1 maja 1992 r., został ks. Julian Warzecha SAC (1944-2009)³⁷, zatrudniony w 1984 r. na stanowisku adiunkta w Katedrze Bibliistyki Starego Testamentu³⁸. Po przekształceniu ATK w UKSW, odpowiadając na potrzeby kadrowe nowoutworzonego Wydziału Nauk Humanistycznych, zrezygnował w 2001 r. z funkcji kierownika Katedry Historii Biblijnej i na nowym wydziale podjął zajęcia z kultury biblijnej³⁹.

W latach 2001-2010 funkcję kierownika tej katedry sprawował ks. Ryszard Rumianek (1947-2010), zatrudniony wcześniej (1991-1996) w Katedrze Egzegezy Nowego Testamentu, następnie (1996-1998) w Katedrze Historii Biblijnej, potem jako kierownik Katedry Filologii Biblijnej (1998-2001) i ponownie kierownik Katedry Historii Biblijnej, pełniąc tę funkcję do tragicznej śmierci w katastrofie smoleńskiej (10 IV 2010). W latach 2002-2005 był też prorektorem do spraw ogólnych i badań naukowych, a w latach 2005-2010 rektorem UKSW⁴⁰.

³⁶ S. Mędała, *Sekcja Bibliistyki*, dz. cyt., s. 38-39.

³⁷ W. Chrostowski, *Ks. prof. dr hab. Warzecha SAC (23 VII 1944 – 12 I 2009)*, „Zeszyty Naukowe SBP” 6/2009, s. 388-391.

³⁸ Na szczególną uwagę zasługuje monografia *Historia dawnego Izraela* (Warszawa 2005), będąca rozszerzeniem jego książki profesorskiej. Jej autor wziął też udział w dwóch ważnych dla współczesnej bibliistyki polskiej przedsięwzięciach: jako współredaktor naukowy Biblii Paulistów (Częstochowa 2008) oraz *Nowy Komentarz Biblijny*, wydawany również z inicjatywy Towarzystwa św. Pawła.

³⁹ Po jego wycofaniu się w 2008 r. z pracy na Wydziale Nauk Humanistycznych zajęcia z kultury biblijnej przejęła i nadal prowadzi dr Dorota Muszytowska, absolwentka WT UKSW.

⁴⁰ Badania naukowe i publikacje ks. R. Rumianka dotyczyły przede wszystkim ksiąg prorockich Starego Testamentu, zwłaszcza Księgi Ezechiela, oraz egzegezy tekstów mejsjańskich. Interesował się również historią okresu wygnania babilońskiego. Przełożył na polski dwie księgi biblijne (Księga Ozeasza i Księga Ezechiela) oraz kilka apokryfów Nowego Testamentu. Był też zapalonym przewodnikiem pielgrzymek do Ziemi Świętej.

Po tragicznej śmierci ks. R. Rumianka, w 2011 r., kierowanie tą katedrą objął ks. Janusz Kręcidło MS, zatrudniony wcześniej w Katedrze Egzegezy Nowego Testamentu.

W Katedrze Historii Biblijnej pracował również ks. Antoni Ołów (1999-2005), który przeszedł z Katedry Egzegezy Starego Testamentu, ks. dr Krzysztof Siwek (2007-2012), a po jego przejściu w 2012 r. do Katedry Filologii Biblijnej został zatrudniony ks. dr Zbigniew Grochowski⁴¹.

W Katedrze Historii Biblijnej podejmowano badania różnych aspektów i etapów historii biblijnej. Widać wyraźną ewolucję polegającą na przejściu od traktowania historii biblijnej wyłącznie jako „historii zbawienia” do jej umiejscawiania w całokształcie historii starożytnego Bliskiego Wschodu. Kolejny etap to przenoszenie akcentu z płaszczyzny „historia biblijna na tle historii politycznej” na płaszczyznę „historia biblijna na tle historii społecznej”. Pracownicy tej katedry koncentrują się na wnikliwym badaniu wybranych aspektów historii czasów Starego i Nowego Testamentu.

KATEDRA INTRODUKCJI BIBLIJNEJ

Pierwszym kierownikiem Katedry Introdukcji Biblijnej, utworzonej w 1992 r., został ks. Michał Czajkowski, który pełnił tę funkcję do 1997 r., będąc od 1994 r. także kierownikiem Katedry Ekumenii.

W latach 1997-2012, kierowanie tą katedrą sprawował ks. Jan Załęski⁴², zatrudniony od 1986 r. na stanowisku adiunkta w Katedrze Teologii Biblijnej. W latach 1997-2012 był również kierownikiem studiów doktoranckich na WT ATK/UKSW.

Po przejściu ks. Jana Załęskiego na emeryturę, w roku akademickim 2012-2013 funkcja kierownika tej katedry pozostawała nieobsadzona. W toku restrukturyzacji Wydziału Teologicznego i utworzenia Instytutu Nauk Biblijnych Katedra Introdukcji Biblijnej uległa likwidacji. W uza-

⁴¹ *Katedra Historii Biblijnej*, w: *Dorobek naukowy pracowników Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*, dz. cyt., s. 49.

⁴² Badania naukowe ks. J. Załęskiego koncentrują się głównie na interpretacji wybranych tekstów Nowego Testamentu, zwłaszcza podejmujących zagadnienia etyczno-społeczne i eschatologiczne. Jego ulubione tematy to: nierozzerwalność małżeństwa, teksty o kobietach w NT, tzw. przywilej Pawłowy oraz eschatologia w Listach do Tesaloniczan i Pierwszym Liście do Koryntian; zob. W. L i n k e, *Ks. prof. dr hab. Jan Załęski*, w: Tenże (red.), *Trud w Panu nie jest daremny (por. 1 Kor 15,58)*, Niepokalanów 2010, s. 16.

sadnieniu stwierdzano, że zagadnienia z zakresu wstępu do Pisma Świętego nie kwalifikują się, by je podejmować na osobnej katedrze.

W Katedrze Introdukcji Biblijnej w latach 2005-2013 na stanowisku adiunkta był zatrudniony o. dr Waldemar Linke CP.

Pracownicy tej katedry prowadzili wykłady z zakresu introdukcji biblijnej, zarówno w ramach Wydziału Teologicznego, jak też innych wydziałów uczelni⁴³. Duże znaczenie przykładano do introdukcji szczegółowej do poszczególnych ksiąg biblijnych, niezbędnej do pełniejszego ich zrozumienia i objaśniania. Wiele wykładów miało wyraźne ukierunkowanie pastoralne.

STRUKTURA I OBSADA PERSONALNA INSTYTUTU NAUK BIBLIJNYCH

Utworzony w 2013 r. Instytut Nauk Biblijnych, jako kontynuacja Sekcji Biblijnej Wydziału Teologicznego ATK/UKSW, istniejącej w latach 1967-2013, posiada klarowną strukturę i obsadę personalną. W jego skład wchodzi siedem katedr, lecz w miejsce Katedry Introdukcji Biblijnej, która istniała w ramach Sekcji Bibliistyki, została utworzona Katedra Hermeneutyki Biblijnej. Pracownikami INB jest 14 osób, z czego 8 to pracownicy samodzielni, w tym 3 osoby z tytułem naukowym profesora.

Aktualna struktura INB przedstawia się następująco:

- Katedra Egzegezy Starego Testamentu,
- Katedra Egzegezy Nowego Testamentu,
- Katedra Filologii Biblijnej,
- Katedra Historii Biblijnej,
- Katedra Hermeneutyki Biblijnej,
- Katedra Teologii Biblijnej,
- Katedra Literatury Międzytestamentalnej.

Funkcję dyrektora INB, wybranego na posiedzeniu pracowników dotychczasowej Sekcji Biblijnej i zatwierdzonego na tym stanowisku, sprawuje ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski, twórca i od 1994 r. kierownik Instytutu Dialogu Katolicko-Judaistycznego, przemianowanego w 2003 r. na Zakład Dialogu Katolicko-Judaistycznego, a także twórca i od 2009 r. kierownik specjalności Turystyka krajów biblijnych.

⁴³ S. Mędała, *Sekcja Bibliistyki*, dz. cyt., s. 37-38.

Funkcję sekretarza INB, powierzoną na pierwszym posiedzeniu Rady Naukowej, sprawuje dr hab. Anna Kuśmirek.

KATEDRA EGZEGEZY STAREGO TESTAMENTU

Kierownikiem Katedry Egzegezy Starego Testamentu jest ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski.

Na stanowisku adiunkta jest zatrudniona dr Barbara Strzałkowska, w latach 2008-2013 sekretarz Zarządu II kadencji Stowarzyszenia Biblistów Polskich.

Aktywność Katedry Egzegezy ST koncentruje się na działalności naukowej i dydaktycznej dotyczącej zrozumienia i naukowego objaśniania Biblii Hebrajskiej i Biblii Greckiej (Septuaginta). Chodzi przede wszystkim o wszechstronną analizę proto- i deuterokanonicznych ksiąg ST, a także pogłębione badania nad Septuagintą i aramejskimi przekładami Biblii (targumy). Punkt ciężkości spoczywa na egzegezie Pięcioksięgi i ksiąg prorockich, zwłaszcza Księgi Ezechiela, oraz na uwypuklaniu wielopostaciowości judaizmu okresu międzytestamentowego. Pracownicy tej katedry włączają się czynnie w dzieło popularyzacji wiedzy biblijnej oraz (W. Chrostowski) w dialog chrześcijańsko-judaistyczny (Zakład Dialogu Katolicko-Judaistycznego). Ważną dziedzinę zaangażowania stanowi również przewodniczenie pielgrzymkom do krajów biblijnych oraz organizowanie i kierowanie specjalnością Turystryka krajów biblijnych.

KATEDRA EGZEGEZY NOWEGO TESTAMENTU

Kierownikiem Katedry Egzegezy Nowego Testamentu jest ks. prof. dr hab. Roman Bartnicki.

Na stanowisku profesora nadzwyczajnego jest zatrudniony ks. dr hab. Bartosz Adamczewski, prof. UKSW.

Priorytetem w pracy naukowo-dydaktycznej pracowników tej katedry są Ewangelie synoptyczne, a więc ich geneza i treść, oraz tzw. źródło Q, analizowane w perspektywie diachronicznej i synchronicznej. Duże znaczenie przykłada się też do badań dotyczących pierwotnego Kościoła oraz stosowania do Ewangelii metody *Redaktionsgeschichte*. Co się tyczy pozostałych pism nowotestamentowych, na pierwszy plan

wysuwają się badania nad *Corpus Paulinum*, prowadzone są też jednak badania nad Apokalipsą według św. Jana.

KATEDRA FILOLOGII BIBLIJNEJ

Kierownikiem Katedry Filologii Biblijnej jest ks. prof. dr hab. Krzysztof Bardski.

Na stanowisku adiunkta są zatrudnieni: dr hab. Anna Kuśmirek i ks. dr Krzysztof Siwek.

Praca dydaktyczna pracowników tej katedry koncentruje się na nauczaniu języków biblijnych (hebrajski, aramejski i grecki). Badania naukowe oscylują wokół zagadnień filologicznych języka hebrajskiego i aramejskiego, a także literatury międzytestamentalnej i apokaliptyki, judaizmu rabinicznego i jego powiązań z myślą nowotestamentową oraz dylematów translacyjnych poszczególnych zbiorów i ksiąg biblijnych.

KATEDRA HISTORII BIBLIJNEJ

Kierownikiem Katedry Historii Biblijnej jest ks. dr hab. Janusz Kręcidło MS, prof. UKSW.

Na stanowisku adiunkta jest zatrudniony ks. dr Zbigniew Grochowski.

Praca dydaktyczna i badania naukowe skupiają się na antropologiczno-kulturowej egzegezie Ewangelii, głównie Ewangelii według św. Jana, aplikując do niej nowe metody i podejścia, właściwe dla lektury synchronicznej (analiza narracyjna, pragma-lingwistyka, analiza retoryczna i semantyczna). Pracownicy tej katedry zajmują się również historią biblijną, zwłaszcza czasami Nowego Testamentu. Czynią to przede wszystkim w aspekcie inkulturacji chrześcijaństwa w świecie hellenistyczno-rzymskim. Podejmują również zagadnienia z zakresu socjologii i antropologii biblijnej, wpisujące się w kierunek tzw. *social-scientific approach*.

KATEDRA HERMENEUTYKI BIBLIJNEJ

Stanowisko kierownika Katedry Hermeneutyki Biblijnej aktualnie pozostaje nieobsadzone.

Na stanowisku adiunkta jest zatrudniony o. dr Waldemar Linke CP.

Praca dydaktyczna i publikacje o. dr. W. Linkego CP dotyczą wybranych zagadnień z dziedziny instytucji biblijnych i teologii duchowości (hagiografia, teologia krzyża). Nowatorskie na polskim gruncie są także jego badania i publikacje z zakresu hermeneutyki i problematyki nactnienia tekstów biblijnych.

KATEDRA TEOLOGII BIBLIJNEJ

Kierownikiem Katedry Teologii Biblijnej jest ks. dr hab. Franciszek Mickiewicz SAC, prof. UKSW.

Na stanowisku adiunkta jest zatrudniony ks. dr Dariusz Sztuk SDB.

Praca dydaktyczna i badania naukowe pracowników mają na względzie wybrane aspekty teologii Starego i Nowego Testamentu, ze szczególnym uwzględnieniem teologii apostołstwa. Co się tyczy pism NT, przedmiotem analizy teologicznej są zwłaszcza Dzieje Apostolskie i Listy katolickie, a także wybrane aspekty teologii św. Pawła.

KATEDRA LITERATURY MIĘDZYTESTAMENTALNEJ

Kierownikiem Katedry Literatury Międzytestamentalnej jest ks. dr hab. Marek Parchem, prof. UKSW.

Na stanowisku adiunkta jest zatrudniony ks. dr Mirosław Jasiński.

Działalność naukowa pracowników tej katedry koncentruje się na piśmiennictwie czasów przełomu Starego i Nowego Testamentu, przede wszystkim na literaturze qumrańskiej oraz judaizmu okresu Drugiej Świątyni. Kierownik katedry jest tłumaczem na język polski wielu nieprzetłumaczonych wcześniej tekstów apokryficznych ST, zwłaszcza o charakterze apokaliptycznym, podejmuje również zagadnienia z zakresu krytyki tekstu oraz historii i archeologii biblijnej.

ZAKŁAD DIALOGU KATOLICKO-JUDAISTYCZNEGO

Kierownikiem istniejącego od 1994 r. Zakładu Dialogu Katolicko-Judaistycznego jest ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski.

Głównym zadaniem jest przeszczepianie na grunt polski i naukowe pogłębianie zasad nauczania Kościoła katolickiego o Żydach i judaizmie. Promowanie i rozwijanie dialogu odbywa się w formie wykładów, prelekcji, spotkań i wywiadów prasowych, radiowych i telewizyjnych, a także przez uczestnictwo w gremiach kościelnych i naukowych. ZDKJ organizuje, zapoczątkowane w 1989 r., sympozja z cyklu „Kościół a Żydzi i judaizm”.

The Institute of Biblical Sciences Summary

The article presents the history (1954-2013) and the present state of Institute of Biblical Sciences (IBS) at the Theological Faculty of Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw. The short sketch of history is given as well as the structure and the persons actually working in the IBS are specified.